משנה ד

הוֹרוּ בֵּית דִּין, וְיָדַע אֶחָד מֵהֶן שֶׁטָּעוּ, וְאָמַר לָהֶן: טוֹעִין אַתֶּם: אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה מֻפְלָא שֶׁל בֵּית דִּין שָׁם, אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן גֵּר, אוֹ מַמְזֵר, אוֹ נָתִין, אוֹ זָקֵן שֶׁלֹּא רָאָה לוֹ בָּנִים — הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר

ר׳ עובדיה מברטנורא

ד וידע אחד מהן שטעו וכו׳. דאמר קרא (ויקרא ד׳) ואם כל עדת ישראל יגגו, עד שיהיו כולם מסכימים בשגגה: **מופלא של בית דין.** הגדול שבהן, ראש הישיבה: **זקן שלא ראה בנים.** אינו ראוי לדון דיני נפשות, שסתמו שהוא אכזרי ולא ירחם: **ונאמר**

אבל בלי פישוט ידים ורגלים פטור — בכל הפרטים הללו, אם רוב הציבור עשו על פיהם, בית דין חייבים בפר העלם דבר של ציבור, והעושים פטורים.

מה שלמדים במשנתנו: "ונעלם דבר" — דבר ולא כל הגוף. מפרשים בגמרא: קרא בו "ונעלם מדבר". כלומר שהמ"ם של "ונעלם" נקראת גם עם "ונעלם" וגם עם "דבר", ומכאן דרשו: "ונעלם מדבר" — מדבר ולא כל הדבר (רש"י).

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאין בית דין חייבים קרבן ציבור, אלא אם כן הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת, כמו שבארנו שם, מוסיפה משנתנו לפרט תנאים נוספים בענין הוראת שוגג של בית דין המחייבת קרבן ציבור, והם: א. שכל בית הדין יסכימו להוראה זו, ולא יהיו בה כל חילוקי דעות, אפילו מצד אחד מהם; ב. שכל בית הדין ישתתפו בהוראה; ג. שראש הישיבה יימצא עם בית הדין בהוראה זו; ד. שחברי בית הדין יהיו כולם ראויים להוראה; ה. שיהיו בית דין שוגגים בהוראתם, ורוב הקהל יעשו שוגגים על פיהם, כמבואר במשנה.

הוֹרוּ בֵּית דִּין — להתיר את האסור, כמבואר במשנה הקודמת, **וְיָדַע אֶחָד מֵהֶן** — מחברי בית הדין, **שֶׁטָּעוּ** — בהוראתם, **וְאָמַר לָהֶן** — לחבריו בבית הדין: **טוֹעִין אַתֶּם** — בהוראה זו, ואף על פי כן לא חזרו בהם, שלא הכירו בטעותם, והורו ברוב דעות לעבור על אחת ממצוות התורה; **אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה מֻפְלָא שֶׁל בֵּית דִּין שָׁם** — שהגדול שבהם, והוא ראש הישיבה, לא היה בישיבת בית הדין בשעת הוראה זו, אף על פי שהיה מספר מלא של שבעים ואחד חברי בית הדין (רמב"ם), **אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן** — מחברי בית הדין, **גֵּר, אוֹ מַמְזֵר, אוֹ נָתִין** — שאינן ראויים להוראה; נתין הוא מן הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע, ונקראים "נתינים" על שם הכתוב (יהושע ט, כז): "ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים"; **אוֹ זָקֵן שֶׁלֹּא רָאָה לוֹ בָּנִים** — שאף הוא אינו ראוי לדון דיני נפשות, לפי שדרכו להיות אכזרי; בכל המקרים הללו, אם הורו בית דין, ורוב העם עשו על פיהם, **הֲרֵי אֵלּוּ** — בית הדין, **פְּטוּרִין** — מקרבן ציבור, וכל מי שעשה

ח כשבונין ההיכל והעזרה בונין באבנים גדולות ואם לא מצאו אבנים בונין בלבנים. ואין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ ואחר כך מכניסין אותן לבנין. שנ' אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו:

ט *ואין בונין בו עץ בולט כלל אלא או באבנים או בלבנים וסיד. ואין עושין אכסדרות של עץ בכל העזרה אלא של אבנים או לבנים

והיא עזרת כהנים משער ניקנור ולפנים ולפנים מומר.

ח כשבונין ההיכל והעזרה בונין באבנים גדולות ואם לא מצאו אבנים בונין בלבנים. כמלכים כתוב מבנים גדולות מבנים יקרות ליסד הבית. ובמכילתא פרשת מזבח אדמה ומן מזבח מבנים עושה רצה של לבנים עושה. ולפיכך מיניה לבנין הבית: ואין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית וכו' ואח"כ מכניסין אותם לבנין. גם זה במכילתא פרשת מזבח אדמה. מבל בפרק עגלה ערופה (מח:) ת"ר שמיר שבו בנה שלמה בית המקדש שנאמר והבית בהבנותו מבן שלימה מסע ובנה הדברים בכתבן דברי רבי יהודה מ"ל רבי נחמיה וכי מפסר לומר כן והלא כבר נאמר כל אלה מבנים יקרות וגו' מגוררות במגרה אם כן מה תלמוד לומר לא נשמע בבית בהבנותו שהיה מתקן מבחוץ ומכניס מבפנים אמר רבי נתן דברי רבי יהודה בלבני מקדש ודברי רבי נחמיה בלבני ביתו, ופרש"י דברים בכתבן במשמען, מבן שלימה מסע שהסיעה מן ההר ולא סיתתוה שוב בכלי ברזל. וכיון דרבי אמר נתן דברי ר' יהודה בלבני המקדש יש לתמוה על רבינו למה הניח דברי ר' יהודה ופסק כרבי נחמיה. ומפסר דמשום דסתם מכילתא כרבי נחמיה ותו דפשטא דקרא מסייע ליה משום הכי פסק כוותיה והכרעת רבי מינה הכרעה מפני שהיא הכרעה שלישית דלא הכרעה היא בדתיתא בספ"ק דפסחים (כא.) ועוד דתלמודא בפ"ק דתמיד שבתוב בפרק זה (ה"ד) כרבי נחמיה אתי:

ט ואין בונין בו עץ בולט כלל וכו'. נלמד ממה שכתב לקמן בסוף: ואין עושין אכסדרות של עץ בכל העזרה וכו'. בספ"ק דתמיד (כח:): כתב הרמב"ד ומין בונין בו עץ כלל א"א והלא לשכת כהן גדול של עץ היתה ובשמחת בית השואבה מקיפין כל העזרה גזוזטרא אלא לא אפרה תורה כל עץ אלא אלא מזבח ה' והיא עזרת כהנים משער ניקנור ולפנים אבל בעזרת נשים ובהר הבית מומר עכ"ל. מה שכתב והלא לשכת כ"ג של עץ היתה, הכי איתא בסוף מדות שלשכת כ"ג היתה נקראת לשכת העץ. ומ"ש עוד ובשמחת בית השואבה מקיפין כל העזרה גזוזטרא וכו' בפ"ב דמדות (מ"ה). ומ"ש אבל בעזרת הנשים ובהר הבית מומר, כלומר וההיא דשמחת בית השואבה בעזרת הנשים היתה. ובפ"ב שני מהלכות ע"ז תירץ דשאני ההיא דלשעתה היתה וכתב שם עוד וכיומא של עץ שהיו עושים למלך בשעת הקהל לשעתה היתה. ותמיהא לי הא דתנן בפ"ג דמדות (מ"ח) וכלונסות של מרז היו קבועים מכתלו של היכל לכתלו של אולם כדי שלא יבעט. ושמא יש לומר שלא קבועים ממש קאמר בבנין אלא קבועים בעלמא בלא בנין. ועל פי זה יש לתרץ ללשכת כ"ג שלא היתה קבועה בבנין אלא בלא בנין. ועי"ל שלשכת כ"ג לא של עץ היתה אלא בנין מבנים ולא נקראת של עץ אלא מפני שהיתה בה עצים לי זה פעם. ועמעמ דמסתבר אלא בלא בנין. ועי"ל שלשכת כ"ג לא של עץ יותר משאר לשכות שהיו של בנין. ועוד י"ל דהרמב"ד ניחא ליה לשכת כהן גדול הוא דאם לא כן למה נשתנית לשכה זו לעשותה של עץ יותר משאר לשכות שהיו בנין. ולדעת רבינו יש לתרץ דכל העזרה דקאמר הימנו משער נקנור ולפנים שהוא אלא המזבח ומקשה לרבינו שמתם של עץ מפני שסובר שלשכה זו היתה בנויה במקום דריסת רגלי ישראל ולא אמרו אלא מעזרת הנשים. ולדעת רבינו יש לתרץ דכל העזרה דקאמר הימנו משער נקנור שסתם דבריו ומשמע מדבריו שבכל הבית מין בונין עץ אפילו בעזרת הנשים. ולפנים כדברי הרמב"ד:

השגת הראב"ד

ה"ש. ואין בונין בו עץ כלל. פ"ש והלא לשכת כהן גדול של עץ היתה ובשמחת בית השואבה הקיפו כל העזרה גזוזטרא אלא לא אפרה תורה כל עץ אלא אלא מזבח ה'" אבל בעזרת נשים ובהר

פ' אמר להם הממונה (נג:) שלחן בנפון משוך מן הכותל שתי אמות ומחלה מזבח ממולא ועומד בלמעלה ומשוך כלפי חוץ ופרכינן ונוקמוה להדייהו כיון דכתיב ולת המנורה נוכח השלחן בעי' דחזי אהדדי:

ח כשבונים ההיכל כו'. הכי אמרי' בפ' תמיד (כו:) ואמרי' במכילתא (פ"פ יתרו) לא תבנה אתהן גזית בו אי אתה בונה גזית אבל אתה בונה גזית בהיכל ובבית קדשי הקדשים הא מה אני מקייים ומקבות והגרזן וכל כלי ברזל כו' בבית אינו נשמע אבל בחוץ נשמע כי מרבך הנפת עליה ומתלגה ר' אלעזר בר' שמעון אומר המזבח נברא להאריך ימיו של אדם והברזל נברא לקצר אינו דין שיניף המקצר על המאריך:

ט בהשגות א"א כו'. ומיבעי דהכי משמע בפ"ק דתמיד דתנן (כח.:) נטל את המפתח ופתח את הפשפש וכו' אלו מהלכין בלכסדרא כו' ודאי עזרה זו עזרת אנשים היא ועלה פרכינן בגמרא ומי הוי אכסדראות וכו'. ודעת רבינו דאע"ג דהך שקלא וטריא איירי באכסדראות דהוי בעזרת אנשים, מ"מ האיסור כולל בכל בנין הבית אלו מדאורייתא אלו מדרבנן אי"כ משום הרחקה ימיה ושלא נאמר אלא דרך בנין ובולם. וכן כתב רבינו ז"ל ומין בונין עץ בולט. אבל כשהיו מקיפין את העזרה בגזוזטרא לא היה דרך בנין קבע אלא לפי שעה ומיד מסירין אותו. ולשכת העץ אפשר דכך שמה אי"כ שהיתה מקורה בעץ בשאר תקרות במקדש ולא בשאר לשכות שהיו בנויות כיפה וכבר הארכתי בתשובה (ח"ה פי' לד) על זה אחר שנודע לקושייתו של הראב"ד ז"ל. אבל מה שאני סובר בדברי רבינו כי מה שכתב אין בונין בו עץ בולט כלל. על היכל ועזרה קאי שהוא מקדש בכלל אבל שאר הר הבית היה מותר לבנות בו עץ ולשכת העץ לא היה בנוי בקודש וכן נראה ממה שכתב בפ"ה (הי"ז) ולשכת העץ היתה אחורי שתיהם והיא היתה לשכת כהן גדול והיא הנקראת לשכת פרהדרין:

השגת הראב"ד

ה"ש. ואין בונין בו עץ כלל. פ"ש והלא לשכת כהן גדול של עץ היתה ובשמחת בית השואבה הקיפו כל העזרה גזוזטרא אלא לא אפרה תורה כל עץ אלא אלא מזבח ה'" אבל בעזרת נשים ובהר

משנה למלך

**ח כשבונין ההיכל והעזרה בונין באבנים גדולות וכו' ואין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית אלא מפצלין אותם ומסתתין אותם מבחוץ ואח"כ מכניסין אותם לבנין שנא' אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית ואומר ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו ע"כ. ובסוף פ' עגלה ערופה (מח:) אמרינן ת"ר שמיר שבו בנה שלמה את בהמ"ק שנאמר והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה הדברים כתבן דברי ר' יהודה א"ל ר' נחמיה וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר כל אלה אבנים יקרות מגוררות במגרה א"כ מה ת"ל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו שהיה מתקן מבחוץ ומכניס בפנים אמר רבי נראים דברי ר' יהודה באבני מקדש ודברי ר' נחמיה באבני ביתו ולר' נחמיה שמיר למאי אתא לאבני אפוד וכתדגיא כו' ע"כ ופירש רש"י דברים כתבן כמשמען, אבן שלמה מסע כמו שהסיעום מן ההר ולא סיתתוה עוד בכלי ברזל ע"כ. והנה מרן חמה על מה שפסק רבינו כר' נחמיה דכיון דרבי אמר נראין דברי ר' יהודה באבני מקדש למה הניח דברי ר' יהודה ופסק כר' נחמיה ותירץ ואפשר דמשום דסתם מכילתא כר' נחמיה ותו דפשטא דקרא מסייע ליה מש"ה פסק כוותיה והכרעת רבי אינה הכרעה מפני שהיא הכרעה שלישית שאינה הכרעה כדאיתא בספ"ק [דפסחים] ועוד דתלמודא בפ"ק דתמיד שאכתוב בפרק זה כר' נחמיה אתי ע"כ. ודברי מרן תמוהים הם בעיני במ"ש והכרעת רבי אינה הכרעה כו'. כנראה דהוקשה לו דאמאי לא פסק כרבי דהוי מכריע וקי"ל דהלכה כדברי המכריע, ותמהני דהא כלל זה לא נאמר כי אם במשנה ולא בברייתא וכדאיתא בפ"ג דשבת עלה מ'. ואע"ג דבדרך ספק נאמר חלוק זה דקאמר דילמא ה"מ במתניתין אבל ברייתא לא וא"כ אפשר דלפי האמת אף בברייתא קי"ל דהלכה כדברי המכריע ויעיד על זה שהרי לפי האמת ר' יוחנן פסק בפירוש דהלכה כר' יהודה בההיא דשבת ואע"ג דסתם מתני' הוי דלא כר' יהודה ור' יוחנן אית ליה [פס מו. וש"נ] דהלכה כסתם משנה וא"כ ע"כ לומר דטעמיה דר' יוחנן דפסק כר' יהודה הוא משום דס"ל דהלכה כדברי המכריע אף בברייתא וכמו שכתבו התוס' שם (נס:) בד"ה אמר יע"ש. זאת וערך שראיתי לתוס' שכתבו שם (מ.) דילמא ה"מ מתני' אבל ברייתא לא אע"ג דלא קאמר במשנתנו הכא משמע דאין הלכה כמותו משום דסתם מתני' דלא כוותיה ע"כ. והנה מדברי התוס' הללו מוכח דאפילו כפי

מהר"י קורקוס

ז"ל שהוא משוך לדרום, ובגמרא (סס וסס) איכא מ"ד דכולו לדרום הוי קאי ואיכא מ"ד כולו בצפון ואיכא מ"ד רובו בצפון, ורבינו תפס כסתם מתני' דמדות (פ"ה מ"ב) דסבר דרובו בדרום היה וכאשר יתבאר פ"ה (הפ"ו) גבי מדות העזרה. ושלחן בצפון ומנורה בדרום. ונתבאר גם בשקלים (פ"ו ה"ג) ומקומות הרבה בתלמוד: **שהוא שמאל הנכנס** כו'. שהרי הנכנס פניו למערב והדרום לשמאלו:

ח כשבונים ההיכל כו'. בסוטה פ' עגלה ערופה (מח:) אבן שלמה מסע נבנה דברים כתבן דברי ר' יהודה א"ל ר' נחמיה וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר כל אלה אבנים יקרות אבני גזית מגוררות במגרה א"כ מת"ל אבן שלמה שהיה מתקן מבחוץ ומכניס מבפנים אמר רבי נראין דברי ר' נחמיה באבני מקדש ודברי ר' יהודה באבני ביתו. ורבינו תפס כסתם מתני' דמדות (פ"ה מ"ב) דסבר דרובו בדרום היה וכאשר יתבאר פ"ה (הפ"ו) גבי מדות העזרה. ושלחן בצפון ומנורה בדרום. ונתבאר גם בשקלים (פ"ו ה"ג) ומקומות הרבה בתלמוד: **שהוא שמאל הנכנס** כו'. שהרי הנכנס פניו למערב והדרום לשמאלו:

ח כשבונים ההיכל כו'. בסוטה פ' עגלה ערופה (מח:) אבן שלמה מסע נבנה דברים כתבן דברי ר' יהודה א"ל ר' נחמיה וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר כל אלה אבנים יקרות אבני גזית מגוררות במגרה א"כ מת"ל אבן שלמה שהיה מתקן מבחוץ ומכניס מבפנים

שנויי נוסחאות

ה"ש. בולט. כס' הכמים ונכמה כמ"י ונהגנות כמ"י ודפו' קוס' ליתא וע' מהר"י קורקוס וכפסר המפתח.

ראב"ד

עזרת **כהנים** כ"ה כס' הכמים ובכמה כמ"י ובס' מוגהים ומסס בדפו"ם. ר"ל **ישראל** (מל"מ). ברוב כמה"י ובדפו"י **נשים** ומס"ה. בשו"ת הרדב"ז (ח"ה פי' לד) **אנשים** וכ"כ מלשונו כמן ומלשון הר"י קורקוס וע' ספר המפתח.

מקורות וציונים

ריק"ו סה"ן (ד"ה שהוא), לא נרשם מס זה מריק"ו לו מרדכ"ו.

שם, שהרי הנכנס פניו **למערב** ירושלמי עירובין פ"ה ה"ח שער המיתון שהוא משמש כיוסה ויליפה:

ה"ש. סמ"ג ל"ת רל ע"ש. כשבונין ע' סה"ד והס"ו. שנ' מ"ח ה לא. אבנים יקרות נק' ה"י. ואומר מ"ח ו ז:

ה"ש. וסיד ב"כ ד. סוכה נא: דנקיל פידא. ואין עושין כו' סמ"ג שם. ל' **אכסדרי** נק' פ"ז ה"י, ע"ז פ"ו ה"י, מזחה פ"ו ה"ג וז', שבת פס"ו הס"ו ופ"ז הל"ב, ערוכין פ"ח הס"ז־ז ופ"ד ה"ח, חמץ פ"ב ה"ד וס"ז, סוכה פ"ד ה"ס־ם ופ"ה ה"ד, מעשר פ"ד ה"ם, מו"מ פ"ז ה"ג ופפ"ז ה"ז ופ"ז ה"ב ופ"ח ה"ג, זבחים פ"ו הפ"ז, שבועות פ"ב ה"ג ופ"ז ה"י, מלכים פ"ז ה"ם.

ראב"ד, לשכת כה"ג לק' פ"ה ה"ז.

כיסה בגיס הקברות : ואוהרה שלא ממן עצמאי לא אסור לא אסורות וכו'. כמולת
כבנים כדאם קדושים :

ג הנותן מזרעו וכו'. בגיס כיריסות (דף ב') מפי לא בכדי בכבר שמייב אל אזון בלא
ועל מנגנון הספת קבוצה : ופ"ם בסקר, בכדיים כמיב בקבל סם הפרן ובגמוסו
ועשה מעשים אחרים עד שיפול כנכפה וידבר בפיו
דברים שעתידים להיות. וכל אלו מיני עבודת כוכבים
ואזהרה שלהן מנין שנאמר אל תפנו אל "האובות
הן ואזהרה שלהן מנין שנאמר ברצונו ובזרון חייב כרת.
וגו' : ג הנותן מזרעו למולך ברצונו ובזרון חייב כרת.
בשונג מביא חטאת קבועה. ואם עשה בעדים והתראה
נסקל שנאמר אשר יתן מזרעו למולך לא תתן להעביר
ואזהרה שלו מנין שנאמר ומזרעך לא תתן להעביר
למולך ולהלן הוא אומר לא יטמא בך מעביר בנו ובתו
באש. כיצד היו עושים מדליק אש גדולה ולוקח מקצת
זרעו ומסרו לכהניהם עובדי האש ואותן הכהנים נותנין
הכן לאביו אחר שנמסר בידן להעבירו באש ברשותו ואבי
הכן הוא שמעביר בנו על האש ברשות הכהנים ומעבירו
ברגליו מצד זה לצד אחר בתוך השלהבת. לא שהוא
שורפו למולך כדרך ששורפין בניהם ובנותיהם לעבודת
כוכבים אחרת אלא בהעברה בלבד היתה עבודה זו
ששמה מולך. לפיכך העושה עבודה זו לעבודת כוכבים
אחרת חוץ ממולך פטור : ד אינו חייב כרת אם הקילה
עד שימסור בנו למולך ויעבירו ברגליו באש דרך
העברה. מסר ולא העביר העביר ולא מסר. או שמסר
והעביר שלא בדרך העברה פטור. ואינו חייב עד
שימסור מקצת זרעו ויניח מקצת שנאמר כי מזרעו נתן
למולך מקצתו ולא כולו : ה אחד זרע כשר ואחד זרע
פסול

א פס"ג כפס"ג נלאין לו : ב פס"ג נלאין מ :

זה מסקר מדין של מעגלה. ג"ל שהוא מקוסר אם פ"ם לא שהוא מוכרח : ומ"ל
מעגלה כיון שהוא מוכרח ומכוון אם לא מוכרח לעבודה עבודה זו לעבודת כוכבים
הבאם כיון שהוא מוכרח ומכוון אם לא מוכרח לעבודה עבודה זו לעבודת כוכבים
מעגלה

כסוי הדם. וזהב המיה וכעוף. למעוטי בהמה קלה אמי דלא בכעוף תימה שיהא בכלל מיה: **במזומן** בקונטרס המשוס שלוח הקן לילטריך למיתני דתנן לקמן דאינו טוהג אלא בשאינו מזומן וקשה לפירוסו דאם כן בכל הני פירקין הוה ליה למיתני בשאינו ואם כנו (לעיל דף עח.) ובגיד הנשה (לקמן דף מט:) וכל הבשר (לקמן דף קג:) וכראה לפרש דאילטריך למיתניה הכא משום דכתיב (ויקרא יז) (כי) [אשר] יעוד דלא תימה דוקא בשאינו מזומן: **במוקדשין** מ"מ לא. בקדשי מזבח נמי קא בעי כדמוכח הסוגיא ואם על נב דהנוטר והמעקר פטור מלכסות (לקמן דף פה.) הייט משום דאסור בתחילה אבל הכא משתרי בתחילה במליקתו ובני כסוי הדם לא כתיבא שחיטה אלא שפיכה: **צריך** שיהא עפר למטה ועפר למעלה. עפר שלמעלה מלוה שיהא הוא דהא כסהו ונתגלה פטור מלכסות וכסהו הרוח ונתגלה חייב לכסות (לקמן דף פז.) אבל עפר שלמטה ג) אין צריך שיהא הוא אם יש עפר כיון שנותן הרם על העפר הרי הוא כאילו נתן העפר. תוס' שאנ"ן ותוס' הרא"ש ז"ל: ד) אף מזבח ששים והכא ה"ק אם הנשיפו כבר על המזבח עד ס' אמה אז יצפרך לבטל ודרי מוסיף אבנין. הרא"ש ז"ל: ה) דסברא הוא בכל כי הני כיון שיש:

כסוי הדם נוהג בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית

*בחולין אבל לא במוקדשין ²ונוהג בחיה ובעוף במזומן ובשאינו מזומן ³ונוהג בכוי כפני שהוא ספק *ואין שוחטין אותו ב"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו: **גמ'** מוקדשין מ"ט לא אילימא משום דרבי זירא *דא"ר זירא ⁶השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה שנאמר ⁷ושפך את דמו וכסהו בעפר. עפר לא נאמר אלא בעפר מלמד שהשוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה והכא לא אפשר היכי ליעביד ליתיב וליבטליה *קמוסיף אבנין וכתיב °הכל בכחב מיד ה' עלי השביל לא ליבטליה קא הוי חציצה נהי דלמטה לא אפשר למעלה אפשר ליעביד כסוי מי לא תניא רבי יונתן בן יוסף אומר ישרט חיה ואח"כ שחט בהמה פטור מלכסות בהמה ואח"כ חיה חייב לכסות *כדרבי זירא דא"ר זירא ¹כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו וליגרדיה וליכסיה מי לא חנן *דם הניתז ושעל הסברן חייב לכסות אלמא דגריר ומכסי ליה הכא נמי נגרור ונכסי ליה אי בקדשי מזבח הבי נמי הכא במאי עסקינן בקדשי בדק הבית וליפרקינהו

רבי אומר יום אחד יום המיוחד טעון כרוז מכאן אמרו בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו:

הדרן עלך אותו ואת בנו

כסוי הדם. משום דכעי למתני בחולין אבל לא במוקדשין נקט לכולהו: במוקדשין. תנאת העוף ועולת העוף: במזומן ובשאינו מזומן. משום דנני שלום הקן לאגוריך למיתני לקמן (דף קלא:) בשאינו מזומן אבל לא במזומן. מזומן עוף הגדל בבית: ונוהג בכוי גרס: ואין שוחטין אותו ביום טוב. משום דלמא נעי כסוי ומסקפקא לא מחלליגן י"ט אם שחטו: **גמ'** עפר למטה. עפר מיתוה ולא על קרקע קשה: וכסהו עפר. משמע דלא בעי עפר מלא בכסוי. בעפר משמע כולו עטוף בעפר מיתוה: והכא לא אפשר. לתת עפר למטה על המזבח: וליבטליה. להיתוה שם לעולם: קמוסיף אבנין. להגביהו והרי כל אורך ורוחב ורום הבנין נמסר לדוד על פי נביאים: דכתיב. בדברי הימים דקאמר ליה דוד לשלמה הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית עלי השכיל אומי לימד: קא הוי חציצה. בין דם למזבח ומגלה שלא נמלה דמו בקיר המזבח: ופרכינן נהי דלמטה. קודם מליקה מי אפשר לתת עפר משום מליקה כדלמרת אבל למעלה לאחר שמלק יכסנו דלאו* תליה מאי מיכא למימר: פטור מלכסות. שהרי דם בהמה למעלה ומה יכסה: חייב לכסות. ותע"ג דליכא עפר למטה ביון דדם הבהמה והכא נמי אע"ג שאין לו למעלה: כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. בגמ' מנחות (דף קג:) אמרינן אין מניחין בכלי אחד מנחה של ששים ואחד עשרונים ומפרשינן טעמא מפני שאמרה תורה הבא מנחה שיהולה ליבלל ושמים נבלגין בכלי אחד אבל ששים ואחד קים לה לרבנן דאין יכולין ליבלל והוינן בה וכי אין נבלגין מאי הוי והתנן [שם יח.] לא בלל כסר ותירץ רבי זירא דאי לאו לבילה מיבלי בעינן ומי שהוא לאו לבילה אין בילה מעכבת ואפילו לא בלל כסר אבל כשאינו לאו לבילה בילה מעכבת בו. והכא נמי לאו לבילה היה ליתן עפר למטה בין דם הבהמה לדם המיה קודם ששחט המיה הילכך אף על פי שלא נתן עפר למטה מעכבת בו: וליגרדיה. מעל המזבח ולאחר הזאה וימנו למטה ויכסו: דם הניתז. למרמוק חוץ לגומא ששומט בה ודם שעל הסכין מיבי לכסות וע"כ דם הסכין לא יכסו אלא מ"כ גורדו תחלה מעל הסכין ומכסי ליה*: בקדשי מזבח. כגון מנחת העוף: הכי נמי. דמיבי לכסות הוא"ל ושמיתה ראויה הן שנאכלות לכהנים ומתמיהין בעופות שהקדישן לבדק הבית ושחטם לאמוריס בהגאה ומשום דשחיטה שאינה ראויה(ה) פטור לו מכיסוי: וליפרקינהו

מנחות (דף קג:) אמרינן אין מניחין בכלי אחד מנחה של ששים ואחד עשרונים ומפרשינן טעמא מפני שאמרה תורה הבא מנחה שיהולה ליבלל ושמים נבלגין בכלי אחד אבל ששים ואחד קים לה לרבנן דאין יכולין ליבלל והוינן בה וכי אין נבלגין מאי הוי והתנן [שם יח.] לא בלל כסר ותירץ רבי זירא דאי לאו לבילה מיבלי בעינן ומי שהוא לאו לבילה אין בילה מעכבת ואפילו לא בלל כסר אבל כשאינו לאו לבילה בילה מעכבת בו. והכא נמי לאו לבילה היה ליתן עפר למטה מלוה בין דם הבהמה לדם המיה הילכך אף על פי שלא נתן עפר למטה מעכבת בו: וליגרדיה. מעל המזבח ולאחר הזאה וימנו למטה ויכסו: דם הניתז. למרמוק חוץ לגומא ששומט בה ודם שעל הסכין מיבי לכסות וע"כ דם הסכין לא יכסו אלא מ"כ גורדו תחלה מעל הסכין ומכסי ליה*: בקדשי מזבח. כגון מנחת העוף: הכי נמי. דמיבי לכסות הוא"ל ושמיתה ראויה הן שנאכלות לכהנים ומתמיהין בעופות שהקדישן לבדק הבית ושחטם לאמוריס בהגאה ומשום דשחיטה שאינה ראויה(ה) פטור לו מכיסוי: וליפרקינהו

תורה אור יחזיקנו כרוז:

רבינו גרשום

בפני הבית. בזמן שבית המקדש קיים: במזומן ובשאינו מזומן. כלומר ביותות ובדבריו: **הבא** לא אשכר היכי ליעביד ליבטליה. כלומר לא אשכר ליתן עפר למטה על המזבח לא ליבטליה קא הוי חציצה בין הדם לזמנה (הוכיח דיהבא) ה) מתנות בהמה תאכל כן היה חייב לכסות. כלומר אלמא אע"ג דרוצץ דם בהמה בין עפר לדם היה אעפ"כ בשי כסוי לעפלה הכא נמי אע"ג דלמטה לא אפשר לתתן עפר למעלה ליבעי כסוי: **הדם** דרר' ודא דא"ר זירא כל הראוי לבילה כו'. כלומר בדי"ם הראשון של חג חזו שם ששים עשרונים בין פרים ואילים ובבשים (ושאיר מסכתן רשבח) אם אירע בשבת אבל נסכי עולת חבור לחדרה היתה נבלות בין כל הני דאמרי' הוי ס' בבלי אחד והיה מחזיק חבלי ס' עשרון ג) הם ראויים לבילה בעינן דלמעבר לתתקרים בה מלות מנחה (נמות שם) ומקולה הוא"ל ולא בעי לבולו לא מלי למבלל (נדה שם) והרי הוא מתיא מנחה מן הקרבנות לאיזה כלום, שכל דבר שלוה הקרי"ה הבאה יש עיכוב בעיקר הבאתו להבאה בשאתו ענין שלוה הכתוב ולא בענין אחר, אבל מלות התמורות בשאתה מלוה, כגון מנוסה בקרבן, בגלוה בנמתה, יש שמעכבין אם בגילה הכתוב לעשות עליו לעכב רש שאין מעכבין (רשב"ם ב"ב פח:).

הדרן עלך אותו ואת בנו

כסוי הדם נוהג בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית

*בחולין אבל לא במוקדשין ²ונוהג בחיה ובעוף במזומן ובשאינו מזומן ³ונוהג בכוי כפני שהוא ספק *ואין שוחטין אותו ב"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו: **גמ'** מוקדשין מ"ט לא אילימא משום דרבי זירא *דא"ר זירא ⁶השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה שנאמר ⁷ושפך את דמו וכסהו בעפר. עפר לא נאמר אלא בעפר מלמד שהשוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה והכא לא אפשר היכי ליעביד ליתיב וליבטליה *קמוסיף אבנין וכתיב °הכל בכחב מיד ה' עלי השביל לא ליבטליה קא הוי חציצה נהי דלמטה לא אפשר למעלה אפשר ליעביד כסוי מי לא תניא רבי יונתן בן יוסף אומר ישרט חיה ואח"כ שחט בהמה פטור מלכסות בהמה ואח"כ חיה חייב לכסות *כדרבי זירא דא"ר זירא ¹כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו וליגרדיה וליכסיה מי לא חנן *דם הניתז ושעל הסברן חייב לכסות אלמא דגריר ומכסי ליה הכא נמי נגרור ונכסי ליה אי בקדשי מזבח הבי נמי הכא במאי עסקינן בקדשי בדק הבית וליפרקינהו

רבי אומר יום אחד יום המיוחד טעון כרוז מכאן אמרו בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו:

שיטה מקובצת

ה) דהיינו ד' פרקים שהמוכר מוזהר להבריח: ג) לקמן בשאינו מזומן: ג) אין צריך שיתן הוא אם יש עפר כיון שנותן הרם על העפר הרי הוא כאילו נתן העפר. תוס' שאנ"ן ותוס' הרא"ש ז"ל: ד) אף מזבח ששים והכא ה"ק אם הנשיפו כבר על המזבח עד ס' אמה אז יצפרך לבטל ודרי מוסיף אבנין. הרא"ש ז"ל: ה) דסברא הוא בכל כי הני כיון שיש:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה כלי ומי וכו' שאינה לאויה כן פנר:

הגהות מהר"ב רגשבורג

א) תוס' ד"ה קא ומי' קא מזבח ששים. נ"ב אבל אמי הכא לא הוה קרא. כיון דלא כתיב בהיא בקרא שיהא כסוי הדם ממזבקין עכ"ל תוס' בזבחים דף נ"ב ע"א ד"ה ולעבד:

הגהות הגר"א

[דף סב.]

[דף מט.]

[פסחים סב.]

[ועי' תוס' ינמות קד: ד"ה ולמבל וכמנחת יתר לביאה אע"ג נבלגים בם' רבעיות שהיו בתוך הכלי כיון דראוריין לביאה בין בהמה לבהמה כיון דאי אין דם בהמה היה ראוי ליתן עפר למטה אע"ג דדם בהמה חוצץ לא הוישנו אבל לענין מזבח דאין ראוי ליתן עפר למטה מעכב אלא יכפה: ולגרדיה ולכפיה. כלומר לגרדיה מעל המזבח ולהכפה ודע למזבח: אי בקדשי מזבח הבי נמי. כלומר כגון מליקת העוף: הכא במאי עסקינן בקדשי בדק הבית. דשחיטה שאינה ראויה ג) דאינה אלא בקורשא שמוכרין אותן ודמיהן לשדך בדק הבית: וליפרקינהו

מוסף רש"י בבור. כי מקר מיה מקר בהמה (ביצה ח.). ואין שוחטין אותו ביום טוב. לפי שאינו יכול לכסותו ולדמות יו"ט מתקר מיה הוא ולגרוך כסוי והוא יכול לכסותו ביו"ט כלקמן ואם שחטו אין מכסין את דמו. דשמא בהמה הוא ואין בו מלות כסוי ואין מטלגלגין הספר לכך (ביצה ט.). צריך שיתן עפר למטה. עפר מיתוה, דלמ הקרקע קשה לא מקרי עפר למטה (לעיל לח.). עפר לא נאמר. ולכאן עפר הוי משמע דלא קפיד אלא אכסוי (ביצה ז:) אלא בעפר. משמע טולו עמון בעפר (לעיל לח.). שהוא נבלל ועמון בעפר קודם הכסוי (ביצה ז:). כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. במסכת מנחות (קג:) תנן הני עלי שיש ואחד עשרון מניח ששים בכלי אחד ואחד בכלי אחר, דעד ששים יכולין ליבלל בכלי אחד אבל ששים ואחד קים לה לרבנן לאיזון יפה, והוינן בה וכי אין נבלגין מאי הוי והתן תנן לא בלל כסר ותמצי ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: (מכות יח: וכעי"ז ינמות עב. קדושין כח. מנחות יח: קב: ונדה מו:) דלאחר לבילה בעינן דלמעבר לתתקרים בה מלות מנחה (ינמות שם) ומקולה הוא"ל ולא בעי לבולו לא מלי למבלל (נדה שם) והרי הוא מתיא מנחה מן הקרבנות לאיזה כלום, שכל דבר שלוה הקרי"ה הבאה יש עיכוב בעיקר הבאתו להבאה בשאתו ענין שלוה הכתוב ולא בענין אחר, אבל מלות התמורות בשאתה מלוה, כגון מנוסה בקרבן, בגלוה בנמתה, יש שמעכבין אם בגילה הכתוב לעשות עליו לעכב רש שאין מעכבין (רשב"ם ב"ב פח:).

[עיין תוס' זבחים נב. ד"ה ולעבר]

[עיין תוס' זבחים נב. ד"ה ולעבר]

ביצה ח. [לעיל עמ' כמוכרים ס"ב ס"ב]

ביצה ז: [לעיל לח. ע"ש]

כ"כ שם: קדושין כב. ינמות קב: נדה סז: מנחות יח: קג: מכות יח: נדרים סב.

[המלק ליכא רש"ש] [לקמן סג:]

[ועי' תוס' ינמות קד: ד"ה ולמבל וכמנחת יתר]